Орман тұқымдарын, өңдеу және сақтауды ұйымдастыру ережесін бекіту туралы

Күшін жойған

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Орман және аңшылық шаруашылығы комитеті Төрағасының 2005 жылғы 6 маусымдағы N 132 Бұйрығы . Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2005 жылғы 5 шілдеде тіркелді. Тіркеу N 3714. Бұйрықтың күші жойылды - ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігі Орман және аңшылық шаруашылығы комитеті төрағасының 2007 жылғы 5 наурыздағы N 93 бұйрығымен.

Ескерту: Бұйрықтың күші жойылды - ҚР Ауыл шаруашылығы министрлігі Орман және аңшылық шаруашылығы комитеті төрағасының 2007 жылғы 5 наурыздағы N 93 *(қолданысқа енгізілу тәртібін 2-тармақтан қараңыз) бұйрығымен.*

Қазақстан Республикасы Орман кодексінің 80-бабын іске асыру мақсатында

БҰЙЫРАМЫН:

1. Қоса беріліп отырған орман тұқымдарын, өңдеуді және сақтауды ұйымдастыру ережесі бекітілсін.

2. Осы бұйрық ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

Төраға

Қазақстан Республикасы
Ауыл шаруашылығы министрлігі
Орман және аңшылық шаруашылығы
комитеті төрағасының
2005 жылғы 6 маусымдағы
N 132 бұйрығымен бекітілген

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді және сақтауды ұйымдастыру ЕРЕЖЕСІ

МАЗМҰНЫ

1. Жалпы ережелер

1. Осы Ереже Қазақстан Республикасының Орман кодексіне сәйкес әзірленді және ормандарды молықтыру мен орман өсіруге арналған орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді және сақтауды ұйымдастыру тәртібін реттейді.

2. Орман тұқымдарын дайындау тұрақты орман тұқым базасы объектілерінде (ТОТБ) жүзеге асырылады, ал олар жетіспеген жағдайда қалыпты екпелерде

тұқым дайындауға жол беріледі.

Орман кодексінің 80-бабының 2-тармағының талаптарына сәйкес орман тұқымдарын кемістігі бар екпелерден және кемістігі бар ағаштардан дайындауға тыйым салынады.

3. Орман тұқымдарын дайындау, өңдеу және сақтау олардың селекциялық санаттары: сортты, жақсартылған, қалыпты санаттар бойынша бөлек жүргізіледі.

4. Тұқымның, ал кейіннен көшет материалының және өсірілген жасанды орман екпелерінің тегі мен генетикалық сапасының жойылуына жол бермеу мақсатында орман тұқымдарын дайындау, өңдеу және сақтау біртекті партиялармен жүзеге асырылады.

2. Орман тұқымдарын дайындауды ұйымдастыру тәртібі

5. Мемлекеттік орман қоры территориясында орман тұқымдарын дайындауды ұйымдастыруды сүрек дайындау үшін мемлекеттік орман қорының учаскелері ұзақ мерзімді орман пайдалануға бекітіп берілген орман иеленушілер мен орман пайдаланушылар жүзеге асырады.

6. Орман тұқымдарының қажетті мөлшері мен олардың түр алуандығын орман иеленуші:

1) орман орналастыру айқындайтын мемлекеттік орман қоры учаскелерінде ормандарды молықтыру, орман өсіру жөніндегі іс-шаралардың көлемін;

2) басқа заңды және жеке тұлғалардың тұқымдар жөніндегі қажеттілігін, соның ішінде экспортқа тұқым шығаруды қанағаттандыруды;

3) жеміс беру кезеңділігі ұзақ жекелеген ағаш түрлері тұқымдарының резервтік қорын құру қажеттігін басшылыққа ала отырып белгілейді.

7. Тұқым дайындауды ұйымдастыру кезінде:

1) орман тұқымдарының аудандастырылуын сақтау және тұқымды орман өсіру жағдайларына сәйкес пайдалануға кепілдік беретін түрлер бойынша тұқымның бөлек жиналуын қамтамасыз ету;

2) тұқымның жоғары сапалы болуы тән ТОТБ-ының жеміс беретін объектілерінде тұқымның барынша көп жиналуын қамтамасыз ету;

3) тұқым дайындауды бір текке жататын алуан түрлер бірге өскен жағдайда түрлері бойынша бөлек, ал фенологиялық нысандары анық байқалатын ағаш түрлерінің тұқымы үшін - осы нысандар бойынша бөлек жүргізу қажет.

8. Орман иеленушілер тұқым жаппай пісіп-жетілмей тұрып оның шығымдылығын анықтау мақсатында тұқым жинауға арналған барлық жеміс беретін объектілерге алдын ала тексеру жүргізіледі.

9. Тұқымнан күтілетін өнімге болжам жасау алдын ала бөлінген көлемі кемінде 0,25 га сынақ алаңында осы Ереженің 1-қосымшасына сәйкес алты балдық шәкіл бойынша көзбен бақылау әдісімен жүргізіледі.

10. Жемісті (тұқымды) бақылау мақсатында жинау үшін учаскеде тозаңдану және жарықтану жағдайлары әртүрлі 3-10 қалыпты ағаш бөледі. Тұқымды ұшар басының әр қабатынан осы Ереженің 2-қосымшасына сәйкес орташа үлгінің мөлшерлі салмағы көлемінде жинайды.

Тұқым сапасының бастапқы бағасын заңнамамен белгіленген тәртіппен кесу немесе өсіру әдісімен анықтайды.

11. Тұқым жинау осы Ереженің 3-қосымшасында көрсетілген мерзімде ол толық піскеннен кейін жүзеге асырылады.

12. Тұқым өсіп тұрған, кесілген ағаштар мен бұталардан, сондай-ақ жер бетінен (шашылып қалған тұқымдар) дайындалуы мүмкін.

13. Өсіп тұрған ағаштар мен бұталардан бүрлер мен тұқымдар қолмен немесе кескіш, тістегіш құралдарды, әртүрлі сатыларды, көтергіш құрылғылар мен машиналарды пайдаланып жиналады.

Бұл ретте өсіп тұрған ағаштардың бұталарын шабуға және кесуге, сондай-ақ сексеуілдің бұталарын сындыруға болмайды.

14. Жер бетінен негізінен ірі жемістер: емен жаңғағы, жабайы жемістер, грек жаңғағы, сондай-ақ сүйір жапырақты үйеңкі, шегіршін және басқа да ағаштардың тұқымдары жиналады, бұл ретте тұқым жиналатын жердің беті алдын ала тазартылады.

15. Уақытша орман тұқымы учаскелерінде (бұдан әрі - УОТУ) және кеспеағаштарда (қалыпты екпелерде) кесілген ағаштардың бүрлері мен жемістерін дайындау үшін ағаш дайындау мерзімі тұқым жинау мерзімімен ұштастырылады. Шабылған бұтақтардан бүрлер мен жемістер жинау ағаштар құлатылған жерден кемінде 50 м қашықтықта жүргізіледі.

3. Орман тұқымы шикізатын өңдеу тәртібі

16. Жиналған бүрлер мен құрғақ жемістерді сақтау кезінде өздігінен қызып кетпеуі үшін кептіріп алу қажет.

17. Тез бұзылатын шырынды жемістерді (тұт, қарақат, сары өрік және басқалары) тұқымын ажыратып алу үшін бірден өңдеуге жібереді.

18. Орман тұқымы шикізатын өңдеу ағаш тұқымдарына, жемістің түрлеріне, тұқым шикізатының жай-күйіне байланысты осы Ережеге сәйкес жүргізіледі.

&1. Қылқан жапырақты ағаштардың тұқымын өңдеу

19. Қылқан жапырақты ағаштардың тұқымын бүрлерден және бүржемістерден ажырату механикалық тәсілмен немесе бүрлердің ашылуы үшін оларды кептіру жолымен жүзеге асырылады.

20. Қарағайдың кейбір түрлерінің (самырсынды, корейлік), сібір майқарағайының және аршалардың тұқымдарын ажырату үшін механикалық өңдеу тәсілі қолданылады.

Бұл орайда бүрлер арнайы машиналарда немесе қолмен ағаш балғалармен

немесе ағаш үккішпен ұнтақтау арқылы үгітіледі.

Сібір майқарағайының, шығыс биотасының және батыс боз аршасының бүрлері олар толық піскенге дейін жиналады, пісуі үшін кептіреді және арнайы машиналарда үгітеді. Бүрлерді арнайы машиналарда немесе қолмен ұнтақтайды.

21. Кәдімгі қарағайдың, шыршаның, сібір балқарағайының, сібір майқарағайының бүрлерін тұқым ажырату үшін бүркептіргіштерде немесе табиғи ауа мен күн жағдайында кептіреді.

Бүрлерден ажыратып алынған тұқымдарды тұқымтазартқыш машиналарда, қанатсыздандырғыштарда, желпігіштерде немесе торларда қанатсыздандырады және желпиді.

22. Кәдімгі қарағай мен шыршалардың тұқымын сумен қанатсыздандыруға болады. Бұл орайда қанатсыздандырылмаған тұқымдарды жылы бөлмеге (ауа температурасы 25 ^{O} С) жайманың үстіне 10 см-ге дейін қалыңдықпен шашып, 1 кг тұқымға 100 г суға есебімен бүріккішпен біркелкі дымқылдайды. Күні бойы тұқымдарды бірнеше рет аударыстырады, содан соң желпиді.

23. Сукачев балқарағайы мен Шренк шыршасының толық дәнді тұқымын дәні жоқ тұқымдардан оларды: балқарағайды - 4-5 сағат және шыршаны 15-20 сағат суға батырып қою арқылы бөліп алуға болады. Тұқым мен судың арақатынасы 1:5-ке сәйкес келеді.

Судың бетіне қалқып шыққан тұқымдарды жинап алады, суды төгіп тастайды , ал түбінде қалған толық дәнді тұқымдарды стандарттармен белгіленген дымқылдылыққа дейін кептіреді.

24. Табиғи ауа-күн жағдайында кептіру құрғақ және желдетілетін бөлмелерде немесе күн астында жүргізіледі. Бұл ретте кептіру процесін жеделдету үшін бүрлерді жұқалап жайып қояды, күніне 1-2 рет араластырып тұрады. Ашылған бүрлерді тұқым тазалағыш машиналарда немесе қолмен үгітеді.

&2. Жапырақты ағаш түрлерінің жемісі мен тұқымын өңдеу

25. Жапырақты ағаш түрлерінің тұқымдары былай бөлінеді:

1) құрғақ (емен, қайың, үйеңкілер және басқалар);
2) шырынды, соның ішінде:
шырынды жеміссерігімен (қарақат, тұт және басқалар);
етті (сары өрік, қара өрік және басқалар);
еті құрғақ жеміссерік (пісте, жаңғақ және басқалар).

26. Жеміс серігімен құрғақ тұқымдар мен жемістерді жинап алғаннан кейін шіріп кетпеуі үшін оларды кеуіп құрғап қалғанша кептіреді. Бұл үшін оларды

бастырманың астына немесе жақсы желдетілетін бөлмелерде жайманың үстіне немесе сөрелерде 3-4 см (қарағаштар) 10-15 см (емен жаңғағы, жаңғақтар) қалыңдықта жайып тастайды.

27. Кептіру ұзақтығы ағаш түріне және ауа райы жағдайларына байланысты болады. Құрғақ ауа райында қарағаш тұқымдарын кептіруге 2-3 күн, жаңғақ жемістілері - 3-5 күн, үйеңкілер мен шағандардың қанатты тұқымдары - 5-7 күн, емен жаңғағы үшін - 10 күнге дейін қажет болады.

28. Құрғақ жемістерді кептіру үшін бүркептіргіштерді немесе ауылшаруашылық астық кептіргіштерін пайдалануға болады.

29. Кептіріп алған соң құрғақ тұқымдарды түрлі бөтен қоспалардан (бұтақтар, жеміс тұғырлары, жапырақтар және тағы басқалар) тазартады, тұқым тазалайтын машиналарда қанатсыздандырып (қарағаштардың, сексеуілдің, шаған мен үйеңкілердің және тағы да басқалардың қанатты тұқымдары), кейіннен желпиді.

30. Бұршақ тұқымды ағаштардың, жұпаргүлдің, теректер мен талдардың жемістерін алдымен жайманың бетіне төгіп көлеңкеде кептіреді, сосын күн астында толық ашылғанша жиі-жиі араластырып, соңынан үгітеді және жеміссеріктері мен басқа да қоспалардан тазартады.

31. Жидектердің шырынды жемістері, жеміс шоғыры, сүйекті шырынды жемістер бұзылып кетпес үшін тұқымын ажыратып алу мақсатында өңдеуге жіберіледі.

32. Аз ғана мөлшерде өңдеу кезінде шырынды жемістерден, соның ішінде жидектерден, жеміс шоғырынан, сүйекті жемістерден, шекілдеуік тұқымды ағаштар жемісінен (алма, алмұрт және басқалары) және сүйекті тұқымды ағаштар жемісінен (сары өрік, қара өрік және басқалары), сондай-ақ қына ағашының, ұшқаттың, шетеннің және итмұрынның жемісінен тұқымды ажырату қолмен кесу, оны езу және кейіннен етін ағын сумен шаяды.

33. Жеміс етінен ажыратылған және жақсы жуып-шайылған тұқымдар құп-құрғақ болғанша кептіріледі.

34. Жемістердің үлкен партиялары жеміс өңдейтін кәсіпорындарда қолданылатын жеміс үгітетін, жеміс сүйегін ажырататын және жуу машиналарында жылу қолданылмай өңделеді.

35. Ормандарды қалпына келтіруге және орман өсіруге арналған дайындалған , сондай-ақ орман иеленуші сатып алған тұқымдарды есепке алу осы Ереженің 4-қосымшасына сәйкес белгіленген нысан бойынша жүргізіледі.

4. Тұқым партияларын қалыптастыру және орташа үлгіні құрау тәртібі

36. Жиналған және өңделген тұқымдар партияларға бөлінеді, олардың барынша ауыр массасы осы Ереженің 2-қосымшасына сәйкес айқындалады.

37. Жекелеген партияда сапасын бағалау орташа үлгіні талдау негізінде жүзеге асырылады.

38. Үлгілер сұрыптауды және орташа үлгіні құрауды орман иеленушінің (орман пайдаланушының) үлгілер сұрыптау жөніндегі уәкілетті тұлғасы жүзеге асырады.

&1. Тұқым партияларын қалыптастыру

39. Партия біртекті тұқымдардан:

1) түрі немесе түр алуандығы;

2) өсетін орнының жағдайлары;

3) жас топтары (жас балауса, орта жастағы, пісуге жақын, пісіп жетілген);

4) селекциялық санаттары (сортты, жақсартылған, қалыпты);

5) екпелердің шығу тегі (табиғи, жасанды);

6) тұқымды жинау, өңдеу, сақтау тәсілі;

7) түр-түсі, жылтырлығы, иісі және дымқалдану деңгейі бойынша қалыптастырылады.

40. Белгілі бір түр тұқымдарының әртүрлі партияларын, соның ішінде массасы бойынша шағын партияларын араластыруға болмайды.

41. Қалыптастырылған тұқымдар партиясы осы Ереженің 5, 6-қосымшаларына сәйкес нысан бойынша паспортпен және заттаңбамен куәландырылады.

&2. Орташа үлгіні құрау тәртібі

42. Орташа үлгіні тұқымдардың қалыптастырылған партиясынан үлгілер сұрыптау және бастапқы үлгіні құрау жолымен алады.

43. Үлгі ағаштың түріне және тұқым партияларын сақтау жағдайларына байланысты арнайы сүңгілермен (конус, дорба, цилиндр пішінді) немесе қолмен алынады:

1) үюлі күйінде сақтаулы ұсақ және орташа тұқымдар үшін үлгілер сұрыптау әр қабаттың бес түрлі жерінен (жоғарғы - тереңдігі 10 см, орташа-үйінді биіктігінің жартысы, төменгі - еденнен) жүргізіледі, яғни 15 үлгіден кем болмауы керек;

2) ірі тұқымдар үшін (жаңғақтар, сүйекті жемістер және басқалары) - әр қабаттың он түрлі жерінен 3 үлгіден алады;

3) қаптарда (10 қапқа дейін) сақтаулы сусымалы тұқымдар үшін әр қаптан жоғарғы, орта, төменгі қабаттан бір-бірден кемінде үш үлгі, 10 қаптан көп болған жағдайда - алынған үлгінің тереңдігін алмастыра отырып, әр қаптан бір-бір үлгіден алады;

4) шыны бөтелкелерде, темір ыдыстарда, жәшіктерде және басқа да ыдыстарда сақтаулы тұқым партияларынан сүңгілермен немесе қолмен үлгі сұрыптап алу мүмкін болмаған жағдайда тұқымды тегіс жерге төгеді,

араластырады, тегістейді және әр ыдыстың тұқымы төгілген жердің әр тұсынан қолмен кемінде бес үлгі сұрыптап алады.

44. Сұрыптап алынған тұқым үлгілерін (жеке-жеке) тегіс жерге төгеді, мұқият қарап шығып, партияның біртектілігін анықтау үшін қоқыстануы, иісі, түр-түсі, жылтырлығы және басқа да белгілері бойынша салыстырады.

45. Жекелеген үлгілердің күрт айырмашылықтары болмаған жағдайда оларды бастапқы үлгі етіп біріктіреді, оның массасы орташа үлгінің кемінде он мәрте массасы мөлшерінде болуы керек.

46. Бастапқы үлгіден тұқым партиясының сапасын анықтау үшін бір орташа үлгіні бөліп алады.

47. Орташа үлгіні бөліп алу үшін бастапқы үлгіні тегіс жерге төгеді, араластырады, ұсақ тұқымдар үшін қалыңдығы 3 см дейін және ірі тұқымдар үшін 10 см астам шаршы түрінде тегістейді, содан соң диагоналдары бойынша 4 ұшбұрышқа бөледі. Екі қарама-қарсы орналасқан ұшбұрыштан тұқым алып тасталынады, ал қалғанын біріктіріп, келесі бөлу үшін қайтадан шаршы түрінде тегістейді. Бөлуді 2-қосымшада көрсетілген белгіленген массаның орташа үлгісін алғанға дейін жүргізеді.

48. Сұрыптап алынған орташа үлгіні алдын ала суға қайнатып дезинфекцияланған тығыз матадан тігілген таза дорбаларға салады, кендір жіппен байлап, тұқым сапасын, оның энтомологиялық зақымдануын және фитопатологиялық залалдануын анықтау үшін ілеспе құжаттармен бірге (5, 6, 7-қосымшалар) уәкілетті органның мамандандырылған ұйымына жөнелтеді.

49. Тұқымның ылғалдылығын анықтау үшін үлгіні бастапқы үлгі тұқымының қалдығынан дәл осылай құрайды.

Сұрыптап алынған үлгіні таза, құрғақ ыдысқа орналастырып, оны тұқым әбден толтырылғаннан кейін аузын тығынмен нығыздап жабады да, сургуч, балауыз немесе парафин құяды. Орташа тұқым үлгісін ылғал өткізбейтін пленкадан жасалған сыйымдылығы кемінде 0,5дм қапқа салуға болады, қаптың шеттері онда барынша аз ауа қалдыра отырып, ыстық әдіспен жабылады немесе мықтап байланады, содан кейін дәл осындай екінші қапқа салынып, ауызы тығыз байлап тасталады. Заттаңбаның бір данасы ыдыстың немесе қаптың ішіне салынады, екіншісін сыртына желімдейді.

50. Қалыптастырылған партиялардан орташа тұқым үлгілерінің сұрыпталу дұрыстығына бақылау жасау мақсатында уәкілетті органның мамандандырылған ұйымы бақылау үлгілерін сұрыптап алуы мүмкін, оларды талдау нәтижелері бойынша тұқым дайындаушыға оң жақтағы жоғарғы бұрышында "Мемлекеттік бақылау" деген белгісі бар тұқым сапасы туралы тиісті құжат беріледі, ал бұдан бұрын берілген тұқым сапасы туралы құжаттар мемлекеттік үлгілер сұрыпталуымен бір мезгілде алып қойылады.

5. Тұқымды сақтау және себуге дайындау тәртібі

51. Себуге арналған орман тұқымдары арнайы қоймаларда (тұқым қоймаларында), ал олар болмаған кезде - 8-қосымшада көрсетілген жағдайларға сәйкес осыған лайықталған құрғақ үй-жайларда сақталуға тиіс.

52. Орман тұқымдарын сақтайтын үй-жайлар ауа сору-тарту желдеткіштерімен, ауаның салыстырмалы ылғалдылығы мен температурасын тіркеуге арналған приборлармен жабдықталуға тиіс. Бұл орайда үй-жай ішіндегі ауаның салыстырмалы ылғалдылығы 70 %-дан аспауға тиіс. Үй-жай тұқым сақтайтын қажетті ыдыспен және үлгілер сұрыптауға арналған құрал-сайманмен: науалармен, дән құйғыштармен, шелектермен және тағы да басқалармен қамтамасыз етілуге тиіс.

53. Орман тұқымдарының қауіпті зиянкестерімен және ауруларымен күресу үшін олар сақталатын үй-жайлар жылына екі рет газ қолдану әдісімен, аэрозольды және дымқыл (түтін шашкаларымен, фунгицидтер мен инсектицидтер ерітінділермен) әдістермен дезинфекцияланады.

54. Үй-жайлар мен тұқым ыдыстарын дезинфекциялау жұмыстарын орман патологтарының басшылығымен жүргізеді.

55. Тұқымды жабық және ашық күйінде сақтайды.

Жабық күйінде тұқымды әртүрлі бітеу жабық ыдыстарда (бөтелкелерде, канистрлерде, бидондарда, контейнерлерде) сақтайды.

Ашық күйінде - қаптарда, жәшіктерде және үйілген күйінде сақталады.

56. Тұқымға арналған ыдыстар таза, құрғақ, берік болуға және міндетті түрде дезифекциялануға тиіс.

57. Ауаның салыстырмалы ылғалдылығы мен температурасы көп мөлшерде құбылып тұратын жағдайда тұқым бітеу жабық ыдыста сақталады.

58. Қылқан жапырақты ағаштардың тұқымы міндетті түрде хлорлы кальций түтікшесі бар тығынмен жабылған және тұқымның ылғалдылығын ауық-ауық қадағалап отыру үшін тікелей бөтелке ішіне кобальт қағазы салынған шыны бөтелкелерде сақталады.

59. Орман тұқымдарын цемент, асфальт, тас немесе жер едендерде ашық күйінде сақтауға, сондай-ақ тұқымды қант, тұз және химиялық препараттар салынған ыдыстарда сақтауға болмайды.

60. Қоймаларда тез ылғал тартатын заттарды (тұз, селитра, улы химикаттар және басқалар), тез жанатын сұйық заттарды (бензин, керосин және басқалар), сондай-ақ сапасыз тұқымды, тұқым сақтауға қатысы жоқ мүлікті, материалдарды және құрал-саймандарды сақтауға, қоқыс пен тұқым қалдықтарын қалдыруға болмайды.

Орман тұқымдарын
дайындауды, өңдеуді

және сақтауды ұйымдастыру
ережесіне 1-қосымша

Орман тұқымдарының күтілетін өнімін көз мөлшерімен бағалау шәкілі

(В.Г.Каппер бойынша)

Гүлдену және жеміс беру балы	Балдың сипаттамасы
1	2
	Екпелер үшін
0	Гүлденбейді және тұқым бермейді
1	Гүлденуі немесе өнім беруі өте нашар (гүлі, бүршігі немесе жемісі орман шетіндегі ағаштар мен жекелеген ағаштарда болымсыз мөлшерде және екпелерде өте аз)
2	Гүлденуі және өнімі нашар (еркін тұрған ағаштар мен орман шетіндегі ағаштарда - қанағаттанарлық, ал екпелерде өте нашар)
3	Гүлденуі, өнімі (еркін тұрған ағаштарда және орман шетіндегі ағаштарда - тәуір, ал орта жастағы және піскен алқаағаштарда қанағаттанарлық)
4	Гүлденуі немес өнімі жақсы (еркін тұрған ағаштарда және орман шетіндегі ағаштарда - өте жақсы, ал орта жастағы және піскен алқаағаштарда - жақсы)
5	Гүлденуі, өнімі өте жақсы (еркін тұрған ағаштарда және орман шетіндегі ағаштарда, орта жастағы) және піскен алқаағаштарда - өте жақсы
	Бұталар үшін
1	Гүлденуі, жеміс беруі нашар (гүлдері немесе жемістері бірен-саран кездеседі)
2	Гүлденуі, жеміс беруі - орташа (гүлімен жемісі жартысында жеткілікті)
3	Гүлденуі мен жеміс беруі жақсы (бұталардың басым көпшілігі немесе бәрі жақсы гүлденіп, жеміс береді).

Ескерту: Жаппай тұқым дайындау үшін пайдаланылатын селекциялық санаты әртүрлі барлық жеміс беретін екпелерде алдын ала тексеру бірыңғай шәкіл бойынша жүргізіледі.

Орман тұқымдарын
дайындауды, өңдеуді
және сақтауды ұйымдастыру
ережесіне 2-қосымша

Тұқымдар партиясының және орташа үлгінің массасы

р/с N	Түр атауы	Бір үлгі сұрыптап алынатын партияның ең ауыр массасы, кг	Орташа үлгі

			массасы, г
1	2	3	4
1.	Кәдімгі өрік Абрикос обыкновенный Armeniaca vulgaris Lam.	500	2500
2.	Тұшақурай Аморфа кустарниковая Amorpha fruticosa	100	100
3.	Кәдімгі қарақат Барбарис обыкновенный Berberis vulgaris L.	100	100
4.	Салпыншақ қайың Береза повислая (береза бородавчатая) Betula pendula Roth (B.verucosa Ehrh.)	75	25
5.	Кәдімгі қынаағаш Бирючина обыкновенная Ligustrus vulgare L.	100	200
6.	Кәдімгі долана Боярышник колючий или обыкновенный Crataegus oxyacanth L.	100	300
7.	Далалық шие Вишня кустарниковая, вишарник (вишня степная) Cerasus fruticosa (Pall.) G. woron	200	400
8.	Кәдімгі шие Вишня обыкновенная Cerasus vulgaris Mill.	400	500
9.	Жылттырлы тегіс шегірін Вяз гладкий Ulmus laevis Pall.	100	50
10.	Қарағаш Вяз перисто-ветвистый (туркестанский карагач) Ulmus pinnato-ramosa Dieck.	100	75
11.	Үш тікенді қарамала Гледичия трехколючковая (гледичия обыкновення) Gleditsia triacanthos L.)	400	500
12.	Кәдімгі алмұрт Груша обыкновенная Pirus communis L.	100	150
13.			300

	Сәнтал Дерен кроваво-красный или свидина Cornus sanguinea L.	200	
14.	Черештат емені Дуб черешчатый Quercus robur L.	5000	2500
15	Кәдімгі шырша Ель обыкновенная или европейская Picea abies (L.) Karst.	50	50
16.	Сібір шыршасы Ель сибирская Picea obovata Lebed.	50	50
17.	Шренк шыршасы Ель Шренка Picea Schrenkiana Fet. M	50	75
18.	Кәдімгі ұшқат Жимолость обыкновенная Lonicera xylosteum L.	50	50
19.	Татар ұшқаты Жимолость татарская Lonicera tatarica L.	50	50
20.	Кәдімгі шәңгіш Калина обыкновенная Viburnum opulus L.	200	150
21.	Сары қараған Карагана древовидная или желтая акация Caragana arborescens Lam.	100	200
22.	Европалы екпе талшыны Каштан посевной европейский или благородный Castanea sativa Mill.	2000	3500
23.	Ақ үйеңкі Клен ложноплатановый, явор, белый клен Acer pseudoplatanus L.	300	500
24.	Сүйір жапырақты үйеңкі Клен остролистный или платановидный Acer platanoides L.	300	500
25.	Дала үйеңкісі Клен полевой Acer campestre L.	200	300
26.	Татар үйеңкісі Клен татарский, неклен, черноклен Acer tatarucum L.	200	300
27.		2000	3500

	Ат талшыны Конский каштан обыкновенный Aesculus hippocastanum L.		
28.	Үлкен жапырақты жөке Липа крупнолистная Tilia platyphyllos Scop.	300	500
29.	Кіші жапырақты жөке Липа мелколистная или сердцевидная Tilia cordata Mill.	200	300
30.	Сібір балқарағайы Лиственница сибирская Larix sibirica Ledeb.	50	75
31.	Жіңішке жапырақты жиде Лох узколистный Elaeagnus angustifolia L.	200	500
32.	Виргин аршасы Можжевельник виргинский Juniperus virginiana L.	100	200
33.	Қара арша Можжевельник обыкновенный Juniperus communis L.	100	150
34.	Шырғанақ Облепиха крушиновая Hippophae ramnoides L.	100	150
35.	Греция жаңғағы Орех грецкий Огпдфты купшф Дю	1000	5500
36.	Кәдімгі шабдал Персик обыкновенный Persica vulgaris Mill	1000	2500
37.	Сібір самырсыны Пихта сибирская Фишуы ышишкшсф Дувуию	100	100
38.	Шығыс биотасы Платикладус восточный, плосковеточник (биота восточная) Platycladus orientalis (L.) Franco	100	150
39.	Ақ инеш Робиния лжеакация или белая акация Robinia pseudoacacia L.	100	150
40.	Итті раушан Роза собачья Rosa canina L.	100	150
41.		50	25

	Кәдімгі шетен Рябина обыкновенная Sorbus aucuparica L.		
42.	Ақ сексеуіл Саксаул белый Haloxulon persicum Bge.	500	50
43.	Қара сексеуіл Саксаул черный Haloxulon apillum	500	50
44.	Жалқын Скумпия или желтинник Cotinus coggygria Scop.	75	75
45.	Қараөрік Слива колючая (терн) Prunus spinosa L.	400	750
46.	Соғды қараөрігі Слива растопыренная (алыча) Prunus divarigata Ldb.	500	1500
47.	Қарақат Смородина золотая Ribes aurerum pursh	30	30
48.	Шығыс сараңы Солянка Палецкого (черкез Палецкого) Salsola paletzkiana Litv.	500	100
49.	Шеркез, Рихтер сараңы Солянка Рихтера (черкез Рихтера) Salsola richteri (Moq.)	500	100
50.	Сібір самырсыны Сосна кедровая сибирская (кедр сибирский) Pinus sibirika Du Tour	500	1000
51.	Кәдімгі қарағай Сосна обыкновенная Pinus silvestris L.	50	50
52.	Ақ терек Тополь белый или серебристый Populus alba L.	30	15
53.	Қара терек Тополь черный или осокор Populus nigra L.	30	15
54.	Батыс аршасы Туя западная Tuja occIdentalis L.	30	25
55.	Ақ тұт Шелковица белая Morus alba L.		30

		30	
56.	Қаратұт Шелковица черная Morus nigra L.	30	25
57.	Орман алмасы Яблоня лесная Malus silvestris (L.) Mill.	100	150
58.	Паллас алмасы немесе сібір Яблоня палласа или сибирская Malus pallasiana Juz.	75	50
59.	Жасыл шаған Ясень ланцетный или зеленый Fraxinus lanceolata Borkh.	200	300
60.	Кәдімгі шаған Ясень обыкновенный Flaxinus excelsior L.	200	400
61.	Соғды шағаны Ясень согдианский Fraxinus sogoliana Bge	200	300

Ескерту:

Барынша ауыр массаның 1/25 бөлігін құрайтын тұқым партиясы шағын партия деп есептеледі.

Массасы бойынша шағын партиядан орташа үлгі белгіленген массаның тең жартысын құрайтын тұқым үлгісі сұрыптап алынады.

Бір түр тұқымдарының массасы бойынша шағын бірнеше партиясын араластыруға болмайды және олардан бір орташа үлгі сұрыптап алуға жол берілмейді.

Артықшылығы бар ағаштардан және ерекше бағалы тұқымды ағаштарынан жиналған тұқымдар үшін орташа үлгілердің белгіленген массасын сақтамауға болады.

Орман тұқымдарын
дайындауды, өңдеуді
және сақтауды ұйымдастыру
ережесіне 3-қосымша

Қазақстандағы негізгі ағаш және бұта тұқымдыларының гүлдену, пісіп-жетілу және олардың жемістерін, бүрлерін және тұқымдарын жинау күнпарағы

	Түр атаулары	Уақыты (айлар)			
		гүл-денуі	пісуі	жиналуы	піскен жеміс пен бүрдің түр-түсі

1	2	3	4	5	6
Қылқан жапырақтылар					
1.	Сібір шыршасы	III-Y	YIII	YIII-IX	құба
2.	Шренка шыршасы	Y	IX	IX	қоңыр жылтыр
3.	Сібір балқарағайы	Y-YI	YIII-IX	YIII-IX шұғыл	ашық-сары немесе қоңыр-сары
4.	Кәдімгі арша	Y	Y	Y	қара-көкшіл
5.	Вергин аршасы	Y	IX	IX	қызыл, сұр-құба
6.	Сібір самырсыны	Y-YI	YIII-IX	IX-X	құба, ашық-құба
7.	Сібір қарағайы	YI	YIII-IX	YIII-IX шұғыл	сұр-қоңыр
8.	Кәдімгі қарағайы	Y-YI	IX-X	IX-III	сұр, сұр-құба, қара-қоңыр
9.	Батыс бозаршасы	IY-Y	IX-X	IX-X	сұр-қоңыр, қара-қоңыр
Жалпақ жапырақтылар					
10.	Кәдімгі өрік	III-IY	YI-YIII	YI-YIII	қызыл-сары
11.	Ақ қараған немесе ақ инеш	Y-YI	IX-X	күз-қыс	қоңырлау-сары
12.	Сары қараған	Y-YI	YII-YIII	YII-YIII	сары-құба
13.	Тушақурай	YI-YII	IX-X	IX-X	қоңырлау
14.	Салпыншақ қайың	Y	YIII-IX	YIII-IX	сары-жасыл, сары-қоңыр
15.	Түкті қайың	Y	IX	IX-X	ашық-сары, ашық-қоңырлау
16.	Кәдімгі қынаағаш	Y-YI	YIII-IX	IX-XI	қара, жылтыр
17.	Кәдімгі долана	Y-YI	YIII	YIII	

					құба-қызыл, сары
18.	Кәдімгі аюбадам	Y	YII-YIII	YIII	қызыл, қызғылт-сары
19.	Дала шиесі	Y	YII	YII	қызыл
20.	Жылтыр шегіршін	IY	Y-YI	Y-YI	сұр
21.	Кіші жапырақты шегіршін	IY	IY-Y	IY-Y	құм түсті
22.	Кәдімгі қарала	Y-YI	IX-X	күз-қыс	қара-қоңыр, жылтыр
23.	Алмұрт	IY-Y	YIII-X	YIII-X	көк-жасыл
24.	Уссури алмұрты	Y	YIII-IX	YIII-IX	жасыл, жасыл-сұр, ақшыл
25.	Сәнтал, көріктал	YI	IX	IX-X	қара
26.	Емен	IY-Y	IX-X	IX-X	қара-қоңыр, жылтыр
27.	Кәдімгі ұшқат	Y-YI	YIII-IX	YIII-IX	қара-қызыл
28.	Татар ұшқаты	Y-YI	YII-YIII	YII-YIII	ақшыл-қызғылт, шымқай-қызыл
29.	Ақ тал	IY-Y	YI	YI	сары-қоңырлау
30.	Шәңгіш	Y-YI	IX	IX	ашық-қызыл
31.	Сәнағаш	YI-YII	IX-X	IX-XI	құба
32.	Еуропа талшыны	Y-YII	IX-X	IX-XI	құба-жаңғақты талшын түсі
33.	Гиннал үйеңкісі	YI	IX	IX-X	ақшыл-қоңыр, құба-қызыл, ашық күлгін
34.	Ақ үйеңкі	Y	IX	IX-IX-X	ашық-қоңыр,

					құба-қоңыр
35.	Сүйір жапырақты үйеңкі	IY-Y	IX	IX-X	құба-қоңыр
36.	Дала үйеңкісі	IY-Y	YIII-IX	IX-X	жасыл-құба, қоңыр-құба
37.	Татар үйеңкісі	Y-YI	YIII-IX	IX-X	сары-қызыл, құба-қызыл
38.	Ат талшыны	Y-YI	IX-X	IX-X	жасыл, жылтыр қоңыр
39.	Үлкен жапырақты жөке	YI-YII	IX-X	IX-X	қара-сұр
40.	Кіші жапырақты жөке	YI-YII	IX-X	күз-қыс	құба-қоңыр
41.	Жіңішке жапырақты жөке	Y-YI	IX-X	IX-X	ақшыл
42.	Шырғанақ	IY-Y	YIII-IX	IX-X	қызыл, қызғылт сары құба
43.	Грек жаңғағы	IY-Y	YIII-X	IX-X	сары құба, ақшыл-қоңыр
44.	Көк терек	III-Y	Y-YI	Y-YI	қатты-жасыл
45.	Жабысқақ қандыағаш	III-IY	X-XI	X-XI	қызыл-құба
46.	Кәдімгі шабдал	IY	YII-IX	YII-IX	сары-қызғылт бархатты
47.	Итті раушан	Y-YI	IX-X	X	қызғылт-сары, қызыл
48.	Кәдімгі шетен	Y-YI	YII-IX	IX-X	қызғылт-сары
49.	Ақ сексеуіл	III-IY	X	X-XI	ашық-сары, ашық
50.	Қара сексеуіл	III-IY	X	X-XI	сұр
51.	Жалқын	Y-YI	YI-YII	YI-YII	сұр-қоңырлау
52.	Тікенді қараөрік	III-IY	YII-IX		қара-көк

				YII-IX	
53.	Соғды қараөрік	III-IY	YIII-IX	YIII-IX	күргін, сары-жасыл, қызыл-шие
54.	Сары қарақат	Y	YII	YII	қара-күнгін
55.	Қара қарақат	Y	YII	YII	қара
56.	Шығыс сораңы	YI-YII	X	X-XI	сұр
57.	Сораңы	YI-YII	X	X-XI	сұр-күміс
58.	Бальзам терегі	IY-Y	YI	YI	жасыл-құба
59.	Ақ терек	III-IY	Y-YI	Y-YI	ашық-жасыл
60.	Қара терек	IY	Y-YI	Y-YI	жасыл
61.	Батыс бозаршасы	IY-Y	IX-X	IX-X	ақшыл-сары
62.	Ақ тұт	Y	Y-YII	Y-YII	ақ, жа-сылды-ақ
63.	Қаратұт	Y	YI-YII	YI-YII	қара-қызыл, қара-сия
64.	Жапон бежесі	IY-Y	IX-X	IX-X	сары-жасыл
65.	Орман алмасы	Y-YI	YIII-IX	YIII-IX	сары-жасыл
66.	Жасыл шаған	IY-Y	IX	IX-X	құба
67.	Кәдімгі шаған	IY-Y	YIII-IX	IX-XI	жасыл-құба
68.	Соғды шағаны	IY-Y	IX	IX-X	құба

Ескерту: Күнпарақта жаппай гүлденуінің және жемістердің (бүрлердің) пісуінің мөлшерлі мерзімдері көрсетілген, олар қолайсыз жағдайларда кешірек басталуы мүмкін. Тұқым жинау үшін сондай-ақ болжамды мерзімдер келтірілген. Сары қараған, қайың, терек пен көкталдың жемістері мен сырғаларын толық піспей тұрып біраз ертелеу жинайды, өйткені піскеннен кейін тұқымдар тез шашылып қалады.

Кәдімгі шағанның, қабыржықтың және итмұрынның жемістерін де тұқымды себуге неғұрлым ойдағыдай әзірлеу үшін біраз піспеген күйінде жинаған жақсы.

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді

және сақтауды ұйымдастыру ережесіне 4-қосымша

ОРМАН ТҰҚЫМДАРЫН ЕСЕПКЕ АЛУ КІТАБЫ

Ағаш тұқымы ______________________ түр атауы

Осы тұқым партиясы паспортының N және толтырылған күні	Тұқымның дайындалған жері (алынған) орман тұқым ауданының индексі, шаруашылығы, орманшылығы	Тұқым массасы	Тұқымның селекциялық санаты (сорты, жақсартылған, жақсы)	Тұқым сапасы		
				Тұқым сапасы туралы құжаттың толтырылған күні және N	Құжаттың сапасы туралы мерзімі	Сапа сыныбы өнгіштігі % (сапалығы, өміршеңдігі)
1	2	3	4	5	6	7

кестенің жалғасы

Тұқым шығыны, кг			Жыл басына кондициялық тұқымдардың қалдығы, кг
Тұқымның шығынымен есептен шыққаны жөніндегі құжаттың берілген күні мен N	Пайдаланылғаны, с.і. өткізілді барлығы	Есептен шыққаны (кондициялық емес)	
8	9	10	11

Ескерту: Орман тұқымдарын есепке алу кітабы нөмірленуге, жіппен байлануға және тұқым дайындаушы - орман иеленушінің (орман пайдаланушының) мөрімен куәландырылуға тиіс.

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді

және сақтауды ұйымдастыру ережесіне 5-қосымша

Паспорт N _____

____ 200 ж. құрылған
(күні, айы)

____тұқым партиясы
(толық қазақша, латынша түрлік тұқым атауы)

____ кг, массамен
(жазбаша) (цифрмен)

1. ____________________________________осы тұқым партиясын дайындады
(дайындаған, бағыныштылығын көрсете отырып)

2. Шаруашылық мекен-жайы және пошта индексі__________________________

____

3. Шаруашылықтың телеграф адресі _____________________________________

4. Тұқым, жеміс жиналатын уақыты ________________________________200 ж.

5. Тұқым, жеміс, бүршік жиналатын орын:________________________________
(айы, жылы)

____
(орман, орман тұқым ауданының индексі, облысы, республикасы)

____
(орман шаруашылығы ООШ, Орманшылық)

Орман тұқымы объектісінің санаты______________________________________
(ООШ, ТОТУ, УОТУ т.б.)

Сортты және жаңартылған тұқым _______________________________________
(плантация N, учаске, орам, телім)

6. Алқаағаштардың, плантацияның, учаскенің таксациялық сипаттамасы:
құрамы ___________ бонитеті ____________ орман түрі ______________
жас тобы ____
(балаусалар, орта жастағылар, пісіп келе жатқан, піскен)

Селекциялық тобы ____

Тұқымның орман өсіру бағалығы ____
(дұрыс, жақсартылғаны, іріктелгені)

Басқа мәліметтер____

7. Таулы жағдайлар үшін көрсетіледі:___________________________________
а)теңіз деңгейінен биіктігі____
б) бөктері (шығыс, батыс, оңтүстік, солтүстік)________________________

8. Тұқым, жеміс, бүршіктерді жаппай дайындау алдында кіммен және қашан алқаағаштарға алдын ала тексеру жүргізілді____________________

9. Бүршіктен тұқым қашан және қандай әдіспен алынады, бүршік

кептірушінің тұрпаты, температурасы және т.б.________________________
10. Қылқан жапырақтылар тұқымы қандай әдіспен және қандай механизмді қолданумен қанатсыздандырылған және тазартылған__________

____

11. Тұқым құрған және шырынды жемістерден қандай әдістермен алынған______ ______________________ тұқым қандай әдіспен тазартылған
12. Тұқым тазарту қашан аяқталған__________________________________
(күні, айы, жылы)
13.Тұқым қайда сақталады____

____

(жете көрсету: арнайы тұқым сақтағышта, ыңғайландырылған,

____

суық немесе жылы бөлмелерде, орларда, погребтерде және т.б.)
14. Тұқым қандай ыдыста сақталады___________________________________
(бөтелкеде, қапта, жәшікте және т.б.)
15. Тұқым қай жылдың жоспарына дайындалған__________________________
16. Тұқым қандай мақсатта дайындалған______________________________
(өз шаруашылығында себу, басқа шаруа-

____

шылықты қамтамасыз ету, тәжірибе жасау үшін және т.б.)

М.О. Паспорт құрастыруға жауапты адамның, қызметі және қолы

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді және сақтауды ұйымдастыру ережесіне 6-қосымша

Заттаңба

1. Тұқымның түрлік атауы____
2. Тұқымның орман тұқымдылық құндылығы ____________________________

____

(жақсы жақсартылған, іріктелген)
3. Орман тұқым ауданы, орман өсірілетін өңір, аймақ тармағы
4. Орам, телім нөмірі____
5. Артықшылығы бар ағаш нөмірі______________________________________
6. Шаруашылық атауы (ұйымы) _______________________________________
7. Дайындау жылы мен айы ____
8. Паспорттың нөмірі мен берілген күні______________________________
9. Партияның алғашқы массасы ____________________________________кг.
10. Ыдыс түрі және орам саны_______________________________________

11. Ыдыстың реттік нөмірі____
12. Ыдыстағы тұқым массасы____
(алғашқысы, және кейінгілері,
____
пайдалану тұқым мөлшері бойынша)
13. Тұқымның жарамдылығы туралы куәліктің нөмірі және берілген күні _______ тұқымның сапа сыныбы __________ күшінде болу мерзімі _______
Тұқым сақтауға жауапты кісінің қызметі және қолы

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді және сақтауды ұйымдастыру ережесіне 7-қосымша

Осы акті бойынша іріктелген барлық үлгілер орман шаруашылығының мамандырылған өкілетті органына жіберіледі

Акт N

Тұқым сапасын анықтау үшін орташа үлгілер алынған мекеме ұйым ______
____
(мекеме, ұйымының атауы) (аудан, облыс, республика)
200 ж. _______________ мен, тұқым жинауға уәкілетті адам
(күні, айы)
____
(қызметі, мекемесі, ұйымы)
____
(аты-жөні, тегі)
____қатысушымен
(әрқайсысының қызметі)
мына төмендегі партиялардағы тұқымға тексеру жасалды және орташа үлгілер бойынша сақталады____
(сақталатын орын, шаруашылық ұйым)

р/с N	Тұқымның түрлік атауы	Тұқымның өнім берген жылы	Тұқым қай жылдың жоспарына дайындалған	Тұқым партиясының нөмірі	Тұқым партиясының массасы, кг

1	2	3	4	5	6

кестенің жалғасы

Ыдыстың түрі және орындардың әр тұқым партиясы бойынша нөмірі	Паспорт көшірмесі берілген күні және нөмірі	Тұқымның қайдан және қашан алынған	Орташа үлгінің массасы, г	Тұқым қанша рет талдауға берілді	Тұқым сапасы туралы соңғы құжаттың күні және нөмірі және сол құжатты берген орман тұқым станциясының нөмірі
7	8	9	10	11	12

Тұқым үлгісін жіберген ____

(орман тұқым станциясының аты)

13056.1-67 МемСТ бойынша үлгі тұқымы алынған

Тұқымды сақтауға жаупты кісінің қызметі және қолы

Комиссия мүшелерінің қолдары:

Тұқым партияларының дұрыс сақталу жағдайларын жасауға, араласпауына, қоқыстанбауына кепілдік беруші______________________________________

____

(шаруашылық ұйым, мекеме атауы)

Шаруашылық (ұйым) басшысының қолы __________________________________

____

(қызметі, аты-жөні, тегі)

Тұқым сақтауға жауапты адамның қолы_________________________________

____

(қызметі, аты-жөні, тегі)

Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді және сақтауды ұйымдастыру ережесіне 8-қосымша

Әртүлі ағаштар мен бұталардың тұқымдарын, жемістерін, бүрлерін жинау, өңдеу және сақтау ерешеліктері

р/с N	Жемістер мен бүрлерді жинау	Жемістер мен бүрлерді жинау Тұқым тазалау	Жеміс пен бүрлер-ден тұқым-ның шығуы %	Тұқым сақтау		
				сақ-тау тә-сілі	сақ-тау мер-зі-мі, жыл	ыл-ғал-ды-лығы %
1	2	3	4	5	6	7
	Шырша: сібір, Шренк немесе Тянь-Шань					
1	Бүрлерді өсіп тұрған немесе кесілген ағаштардан жинайды, кесу кезеңі. Сібір шыршасының піскен бүрінен тұқымның көп түсуіне (діңнің жерге соғылуынан) байланысты болады. Сібір шыршасын кесуге және бүрін жинауға, оңтүстік беткейдегі ағаштардың бүрі қоңыр түске бояланғанда кіріседі	Тұқымдарды бүрлерден алуды бүр кептіргеш-терде 30-40 ^{0} С темпера-турада жүргізі-леді. Піспеген бүрлерді өңдеуге дейін бастырма немесе желдеті-летін бөлмеде 25-30 см қалыңдықта 15-20 күн ұстайды және 4-5 күн сайын аударып отырады. Бүрлерді күнде бүр-кептіргіш-терде де кептіруге болады. Тұқымдарды қанатсыз-дандырып, сұрыптайды	2-4	гер-ме-тика-лық жабы-ла-тын шыны ыдыс-тар-да		
	Сібір балқарағайы					
2			4-6	-"-		8-9

	Тұқым жинауды тұқым пісуге 15-20 күн қалғанда өсіп тұрған немесе кесілген ағаштардан жинайды. Тұқымды, бүрлер жаппай ашыла бастаған-да ағаш астына полог төсеп:	Жиналған бүрлерді желдетіле-тін бөлме-лерде мұқият кептіреді (жүйелі түрде араластырып отырады). Бүрлерді бүркептір-гіштерде 45-50 ^{0} С аспайтын темпера-турада кептіреді. Бүрлерді өңдеуге дейін сақтау мерзімі 4 айдан аспауы керек. Алынған тұқымдарды қанатсыз-дандырып, сұрыптайды.			4-5	
	а) ағаш бұтақтарын таяқпен ұру арқылы					
	б) ағаш діңін ұру арқылы (діңнің ұрылатын жеріне резенке шеңбер немесе тақтай қою арқылы.)					
	в) вибрациялық машиналармен					
	Арша: виргиния; кәдімгі					
	Бүржидектерді өсіп тұрған ағаштардан үсік басталмай тұрып жинайды (бірінші	Бүржидек-терді ағаш ыдыста екі қабырғалы тақтайда, електе немесе тұқымтаза-	10-15	-"-		

	үсіктен кейін жидектер жерге түсе бастайды)	лау машинасында тазалайды. Тұқымды сумен жуып, 1,5-2 см. қалыңдықта жайып кептіреді.			2-3	
	Майқарағай: еуропа: Нордман немесе Кавказ; Сахалин; Сібір					
4	Бүрлерді өсіп тұрған немесе кесілген ағаштардан жинайды. Бүр жинауға, ағаштардың оңтүстік бетіндегі бүрлер шашыла бастағанда кіріседі.	Бүрлер жақсы пісу үшін оларды жақсы желдетілетін бөлмелерге қойып күніне 1-2 рет араластырады. Тұқымды бүрден алу үшін МИС-1 машинасын қолданады. Егер машина жоқ болса, ашылған бүрлерді қаптарда қолмен үгітеді, тұқымды қабыршақтардан електерде ажыратады, қанатсыздандырылады және сұрыптайды.	Еуропа майқарағайы -10; қалғандары -20	-"-	2 дейін	11-13
	Қарағай: самырсынды; сібір самырсынды; корей немесе маньчжур, самырсынды қарағай					
5	Піскен бүрлерді жинауды өсіп тұрған ағаштардың бұтақтарын сілку (таяқпен) арқылы жүргізеді. Жазық жердегі толымдылығы аз ормандарды бір сілкуді "Кедровка" вибрациялық қондырғысымен жүргізеді. Өнім мол жылдары бүрді жерде және қар еріген соң жинайды.	Бүрлерді ұсақтап, тұқымдарды үгіту аппараты бар машиналарда (МК-1, ДальОШҒ бүр ұсақтағышы) қоспалардан тазартады. Машина жоқ болса бүрлерді ағаш теркаларда ұсақтап - қисық таяқтармен. ("Тұқымды	Сібір самырсынды қарағай -24-25; корей-40-60.	Құрғақ, салқын жерлерде жәшіктерде, қоймаларда. Шұңқырларда, тран-	1 2	

		бүрден механикалық тәсілмен алу тарауын қара). Тұқымды електерде тазартады. Дайындалған тұқымдарды 10-15 қалыңдықпен күнде кептіреді. Көп тұқымды бидай кептіргіштерде кептіруге болады		шеяларда құм араластыру арқылы ("Тұқым сақтау" тарауынқара)		12-16
	Кәдімгі қарағай					
6	Бүр жинауды, жинайтын аудан мен жаздық ауа райы жағдайына байланысты қыркүйек-карашадан, наурыз-сәуірге дейін өсіп тұрған немесе кесілген ағаштардан жүргізіледі	Тұқымды бүрлерден бүр кептіргіштерде -50-60 ^{0} С температурада алады. Ерте жиналған бүрлер (қыркүйек-қазан, солтүстікте қараша) толық пісу үшін оларды жақсы желдетілетін жерлерге 1-2 қояды, белгілі бір уақыт сайын араластырып тұрады және сақтауға қойылған соң 1-3 айдан кейін өңдейді. Тұқымдарды механикалық тәсілмен немесе су бүрку арқылы қанатсыз-	1-2	Герметикалық жабылатын шыны ыдыстарда	5-6	

		дандырылады және сұрыптайды.				6 - 7,5
	Батыс бозаршасы					
7	Бүрлері піскен кезде өсіп тұрған ағаштардан жинайды	Бүрлерді құрғақ жерде, брезентте немесе стеллажда кептіреді, тұқым тез түсу үшін араласты-рады. МИС-1 ма-шинасында өңдеу мүмкін.	4-10	-"-	2-3	-
	Өрік: кәдімгі, маньчжур					
8	Жемістерін піскен кезде жинайды. Қанатсызданды-руды қолмен бұтақтарда немесе (жаппай пісу кезінде) төселген төсеніштерге сілку арқылы жүргізеді. Жемісті бақтарда тұқым-жинау машинасын - жеміс сілкитін ВСО-25 "Стрела" машинасын қолданады	Сүйектерін жемістерден шығаруды қолмен жинаған соң 1-2 күнде жүргізеді (тұқымның аз партия-сын дайын-даған кезде) немесе тұқымның көп партиясын дайында-ғанда сүйек шығаратын машиналарды пайдаланады. Сүйектерді 4-5 см қалыңдықта жайып, ауада немесе 35 ^{0}C бидай кептіргіште кептіреді.	Кә-дімгі өрік -10-17 мань-чжур 15-23	Сал-қын жер-де таза қап-тар-да, жә-шік-тер-де сақ-та-лады. Ең жақ-сы тә-сіл құм са-лын-ған жә-шік-тер-де сақ-тау.	2	кә-дім-гі өрік 8-12; ма-ньч-жур 10-12
	Бұталы туша құрай					
9	Жеміс беретін бұтақтарды күзде және қыста қолға қолғап киіп жинайды	Жеміс бұтақтарын кептіріп, електерде тазалайды	60-70	Гер-ме-ти-		11-12

		(ашылмаған дәндер себіледі)		қа-лық жа-бы-ла-тын шыны ыдыс-тар-да, ал-ғаш-қы көк-тем-де себу үшін - қа-ғаз қап-тар-да, жә-шік-тер-де	3-4	
	Салпыншақ қайың					
10	Сырғаларда өсіп тұрған ағаштар-дан қолмен, секаторлармен және бұтаққес-кіштермен тұқымның пісуіне 10-15 күн қалғанда жинайды (сырғаларды майыстырғанда олар түсе бастайды)	Сырғаларды жақсы желдеті-летін жерлерде 5 см қалың-дықта жайып немесе бұтақтармен бірге іліп кептіреді. Кептірілген сырғаларды тырмамен араластырады, қаптармен сілкиді; буылған сырғаларды үгітеді . Жапырақ-тарын, бұтақтарын ,өзектерін т.б. ірі қоспаларды тұқымды електен өткізу арқылы алып тас-тайды. Қайың тұқымы 2-3 мм тесікті електерде жақсы тазар-тылады. Тұқымның көп парти-ясын дайындау кезінде, сырғаларды	Қабыр-шақсыз тұқым-дар: қотыр қайың және дөңге-лек жапы-рақты қайың 30-40% қырлы жапы-рақты қайың - 20%	Гер-ме-ти-ка-лық жа-бы-ла-тын ыдыс-та хлор-лы каль-ций-мен бір-ге жинал-ған жылы не-месе ке-лесі көк-тем-де себу үшін - құр-ғақ, сал-қын жер-де, ағаш жә-шік-		

		өңдеуді (қанатсыз- дандыру мен бірге) тұқым тазалайтын машина- ларда жүргізу керек.		тер- де қа- лың- ды- ғын 4 см етіп, қа - ғаз са- лып сақ- тай- ды.		
	Қайың: даур немесе қара, үлпек, орман және тас					
11	Сырғаларды өсіп тұрған ағаш- тардан қолмен, секатормен, бұтақ кескіш- термен жинайды. Піскен сырғалар ағашта көп тұрады, сондық- тан жинауға асықпауға болады	Жоғарыда- ғыдай. Бірақ даур және Эрман қайыңда- рының қанаттары өте жіңіш- ке болған- дықтан қанатсыз- дандыру жүргіз- бейді.	Даур қабығы - 20 үлпек -30-40	-"-	-"-	-
	Кәдімгі қынаағаш					
12	Жемісі піскен соң қолмен жинайды	Жидектерді електен өткізіп, сумен жуады, електе қалыңдығын 1,5-2 см етіп жайып кептіреді. Немесе жи- дектерді електен өткізген соң мезга бар тұқымды кептіріп, сұрыптайды. Жемістер- дің үлкен партиясын тұқым тазалайтын машиналарда өңдеуге болады, өңдеуден кейін тұқымды жуу керек	8-18	- " - Таза қап- тар- да сақ- тау- ға бо- лады	1-2	8-10
13	Жемісті ерте күзде себу үшін олар пісе бастағанда жинайды; ал ұзақ сақтау	Долана: тікенді немесе кәдімгі; алқызыл; жемісті жеміс езгіште немесе електе,	15-20	Таза қап- тар- да, ұра- да сақ-	2	

	үшін - толық піскен соң жинайды.	а ғ а ш ы д ы с т а қолмен езеді. Үлкен партияны өңдеуге тұқым тазалайтын машина қолдануға болады.Тұқымды жауып, 2-3 қалыңдықта жайып кептіреді, сұрыптайды		т а - лады		
	Аюбадан: кәдімгі, қызыл, қара					
14	Жеміс бұтақта- рын қолмен үзеді немесе секатормен себетке не төселген төсеніштерге кеседі	Жемістерді електе ағаш ыдыстарда ағашпен тазалайды , жеміс езгіштерде өңдейді. Тұқымды сумен жуып, шүберек тартылған рамаларға 1 см қалыңдықта төсеп кептіреді, сұрыптайды	Қызыл аюбадам -3-5; қара -2-6;	Г е р - м е - т и - к а - лық жа- б ы - л а - т ы н шыны ыдыс - та	2	8-10
	Шие: бұталы, дала, кәдімгі					
15	Жемісін бұтақтан қолмен үзіп жинайды, жеміс бақтарында жеміс жинау машинасы - ВСО-25 " С т р е л а " қолданылады.	Жемістен сүйекті алу үшін сүйек сылитын машина немесе жеміс езгіш қолданады. Аз д а й ы н- дау кезін- де жемісті ағаш ыдыста мыжиды, ал сүйектегі жеміс жұмсағын електе жуып алады. Жеміс өңдеу ол жиналған соң 1-2 күн ішінде жүргізеді. Егер тұқымдар жиналған соң бірден себуге арналмаса, оларды е л е к к е қалыңдығын 2-4 см жайып, кептіреді, сұрыптайды. Тұқымның үлкен	Бұталы шие - 12-15; кәдімгі -12-20	Таза қап- т а р - д а , ж ә - ш і к - т е р - д е , қ о й - м а - л а р - да		10-12

		партиясын өңдеуді өнім алу арқылы жүргізеді - пюре, сок			2	
	Шегіршін: жылтыр; жапырақты, қарағаш; ұсақ жапырақты, бұжыр жапырақты					
16	Қанаттары сарғай бастағаннан 5-10 күн ішінде жемісін жинайды а) корзинаға немесе сомкеге қолмен үгу арқылы; б) желсіз күні төселген төсенгіштерге сілку арқылы; в) алдын-ала тазартылған учаскелерге түскен тұқымды тазарту арқылы.	Жемістерді қоспалардан, ал жер бетінен жинағанда топырақтан електі пайдаланып тазартады. Одан кейін жемісті 3-5 см қалыңдықта төсеп кептіреді. Тұқымды себу үшін қанатсыздандырылған жемісті тұқым тазарту машинасында немесе ұсақ тесігі бар електен қолмен өткізу арқылы өңдеп, сұрыптайды.	Жылтыр шегіршін-40; жапырақты -60;	Тұқым жиналған соң, бірден себіледі. Келесі жылдық көктеміне дейін сақтау қажет болса, тұқымды кептіріп, герметикалық жабылатын шыны ыдыста хлорлы кальциймен бірге сақтайды (100 гр хлорлы кальций 10 л ыдысқа).	- 1	7 - 8 4-6
	Кәдімгі қарамала					
17	Піскен жемістерді өсіп тұрған ағаштардан жинайды жемісті қолға қолғап киіп үзеді,	Жемістерді күн көзінде желдiлетін орында немесе бұр кептіргіште	20-25	қағаз қаптар-		11-12

	бұтаққескішпен кеседі, төселген төсенішке таяқпен ұрып түсіреді	30-35 ^{0} С кептіреді ; МИС-1 машинасында, тұқым тазалау машинасында немесе үгіткіште жеңіл таяқпен брезентке ұру арқылы өңдейді. Тұқымды қоспалардан електе тазалайды.		да, үлкен партияларын- жәшіктерде, қоймаларда	4-5	
	Жемісті піскен соң өсіп тұрған ағаштан сілку немесе төселген брезентке ілгішпен түсіру арқылы жинайды. Жемістер біркелі піспесе, оларды қолмен жинайды.	Алмұрт: кәдімгі: уссурий; аз партия дайындағанда жемісті ағаш ыдыста немесе електе езеді. Әдетте тұқымды 2 рет жуып, шуберек тартылған рамада қалыңдығын 1 см етіп жайып кептіреді, сұрыптайды. Тұқым алудың құрғақ әдісін де қолданады: жемісті ұсақ бөліктерге кесіп, күн көзінде кептіріп, електен өткізеді. Тұқымның үлкен партиясын өңдеуді пюре, сок алумен бірге жүргізеді	Кәдімгі алмұрт -0,6-1,0 уссурий 0,7-1,7	Герметикалық жабылатын шыны ыдыста. Таза қаптарда сақтауға рұқсат етіледі	2-3	10
	Дерен: ақ, алқызыл және сәнтал					
18	бұтадан жеміс толық піскен кезде қолмен үзу немесе сілку арқылы жиналады	Жемісті електен өткізеді. Тұқымды жеміс жұсағынан сумен жуып ажыратады, қалыңдығын 2-3 см етіп елекке жайып, сұрыптайды.	Ақ дерен 10-15; алқызыл -10-25	Таза қаптарда, жәшікте тұрады	1-2	10-12
	Емен: қызыл, монғол, жартас, кәдімгі					
19						

	Дәмін жерде жинайды. бір учаскеде жинауды 3-5 күннен кейін қайталайды. Бірінші ауру, зағымданған дәндер түсетінін ескеру керек	Дәндерді қолмен сұрыптайды, ауру, зақымданған, дамымаған бастырма астында немесе салқын желдетілетін, дезинфекция жасалған жерде кептіріледі. Құрғақ ауа-райында жиналған дәндерді кептіру үшін қалыңдығын 15 см етіп жаяды, ал жауынды кезде жиналғандардың қалыңдығын 20 см етіп жаяды. 1-3 ^{0} С дейін тұрақты аяз басталғанда дәнді түнде сабанмен - матамен құрғақ жапырақпен т.б жабады.	Емен: монғол 75, қалғандары 90-95	Қысқа сақтау: а) траншеяда б) орманда, жапырақ астында в) қарда г) дән сақтау орнында д) қоймада е) мұз қой мада, ұрада, мұз салынған шұң - қырда	Дән жиналғаннан кейін көктемге дейін	55-60 құрғақ салмағынан
	Ұшқат: Маак; кәдімгі; татар					
20	Жидектерді ашық жерлерде, орман шетінде қолмен үзу арқылы жинайды	Жемісті електе, жеміс теркасында, тұқым тазалау машиналарында немесе ағаш ыдыста езеді. Тұқымды жеміс жұмсағынан сумен жуу арқылы ажыратады, шүберек тартылған рамада 1-1,5 см қалыңдықта	3-9	-"-		

		жайып кептіреді, сұрыптайды			2	
	Ақ күміс тал, тал					
21	Сырғаларын өсіп тұрған ағаштар-дан қолмен үзу және секатормен кесу арқылы жинайды. Жинауды бірінші қорапшалар ашылғанда бастайды	Дайындал-ған сырға-ларды құрғақ, желдеті-летін жерлерге қойып толық өсуін күтеді. 2-3 қойып толық күтеді. 2-3 күннен соң, қорапшаның басым бөлігі ашылып, мақта шыққан соң, сырғаларды тұқым өңдейтін машиналар-да немесе тегістері 2х20, дан кейін 1х1,5 мм темір тордан 2-3 рет өткізіп өңдейді. Егер тұқым 15-20 күн ішінде себілмей-тін болса, оларды 5-6 с бойы бөлме темпера-турасында 6-7 % ылғалдыққа кептіреді	2-10 орташа 4,5-5	Герме-тика-лық жа-былатын ыдыс тарда. Эксика-торда хлорлы кальций мен немесе өшіріл-меген әкпен	1 жылға дейін	6-7
	Кәдімгі шәңгім					
22	Толық піскен жемістерді қолмен жинайды	жемістерді жеміс теркасында, електе өңдейді және ағаш ыдыста езеді. Тұқымын (сүйегін) жеміс жұмсағынан сумен ажыратып, 1,5-2 см қалыңдықта жайып, кептіреді, сұрыптайды	8-10	-"-	2	8-10
	Ағаш тәріздес қараған және сары қараған					
23			15-20			11-12

	Жемістерді олар жарылмай тұрып бұтақтарын ұзындығы 0,5 м таяқпен ұрып төселген пологқа түсіреді немесе қолмен үзіп жинайды	Дәндерді пологқа 4-6 см қалыңдықта жайып, кептіреді (күн көзінде емес), арасында дәннің бәрі ашылғанша тырмамен араласты- рады. Жеміс жарылғанда дән ұшпау ұсақ тормен жабады. Тұқымдарды қоспалар- дан сетка- мен жаза- лайды.		Жәшік- терде, ұралар да. Жи- наған соң бі - рінші көктем- ге дей- ін қа- ғаз қаптар- да сақ- тауға болады. Ұзақ сақтау үшін герме- тикалық жабыла- тын ыдыс қолда- нылады	3-4	
	Кәдімгі сәнағаш					
24	Жемісін өсіп тұрған ағаштардан піскен кезде қолмен үзіп және секатормен кесіп жинайды	Жемістерді кішкене кептіреді және тұқым алу үшін МИС-1 машинасында өңдейді немесе електен өткізіп, сұрыптайды	22-25	жәшік- те, ұрада, қапта	2-3	
	Еуропа, себу талшыны					
25	Жемісін бірінші үсіктен кейін (жаппай түседі) жинайды	Жиналған жемістерді ашық ауада жаңғағы шыққанға дейін кептіреді. Плюскадан аршылған жемістерді 8-10 см қалыңдықта жайып, желдеті- летіп, жер бетінде 2-3 күн кептірледі	60	Қысқы сақтау: а) ылғал құмы бар жәшік- те; б) ор- мандағы шұңқыр- да; в) ұра- да; г) қар не- ме- се жа- пы-	Жи- на- ған- нан кей- інгі бі- рін- ші көк-	

				рақ астында	темгедейін	
	Үйеңкі: ақ; далалық; үшкір жапырақты					
26	Өсіп тұрған ағаштардан жиналады. Қанаттар қолмен үзіледі немесе секатормен және бұтақкескіштермен кесіледі (жерге төселген төсенішке немесе тазартылған учаскеде)	Жемістерді қолмен сағағынан, ұсақ бұтақтан т.б. тазартады. 5-10 см қалыңдықта жайып кептіреді. Тұқымдардың көлемін азайту мен себу ыңғайлы болу үшін, оларды тұқым тазартатын немесе ауыл шаруашылық ұсақ ағаштарында қанатсыздандыруға болады. Соңында сұрыпталады	70-90	Жәшіктерде, себеттерде, (қалыңдығы 50 см) қағаз қаптарда сақталады	1	10-12
	Кәдімгі атталшын					
27	Жемістерін бірінші үсіктен кейін жерден жинайды (бұл кезде олар жаппай түседі)	Қорапшаларды құрғақ, бос құмды топыраққа 8-10 см қалыңдықта бастырма астында кептіреді. Барлық қорапшалар ашылып, тұқымдар шыққанша кептіріледі	90-95	Ылғалды құшы бар жәшіктерде немесе траншеяларда	Жинауда кейін бірінші көктемге дейін	14
	Жөке: амур; кавказ; ірі жапырақты; ұсақ жапырақты немесе жүрек тәріздес					
28	Жемістерін кесілген және өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзу немесе гүлшоғырын бірге кесіп жинайды; таяқпен төселген төсенішке немесе қатты қарға түсіреді	Жемістерді сағағынан, гүлінен тағы басқа қоспалардан қап ішіне салып сілкіп тазалайды. 5-10 см қалдықта төсеп кептіреді, сұрыптайды, күзгі себуді жаңадан жиналған	амур жөкесі 70-75; ірі жапырақты - 70 маньчжур-80	Герметикалық жабылатын шыны ыдыста		10-12

		келтіріл-меген тұқымдар-мен жүргізеді			2-3	
	Жіңішке жапырақты жиде					
29	Жемістерін ағаштардан қолмен үзеді, қолды тікеннен зақымдаудан сақтау керек	Дәнін алу үшін жемісті жеміс теркасынан өткізеді, дәнді сумен жуып, 2,5-3 см қалыңдықта төсеп кептіреді. Жемістің үлкен партия-сында сүйек дәнді алу үшін үгіткішті пайдала-нады.	30-45	Таза қаптар-да, жә-шіктер-де, ұралар-да сақ-тайды	3-4	12
	Шырғанақ					
30	Жемісті күзде төселген пологқа түсіру арқылы (қысқы дайындауда каротин мен С витаминін жоғалтпас үшін) немесе қыста бұтағын кесу арқылы жинайды.	Мұздатыл-ған жеміс-ті бұтақта-рынан ажыратады, одан кейін сұрыптап, қоспалар-дан тазар-тады. Тек дәнді дайындау кезінде жемістерді жеміс теркасында өңдейді, ағаш ыдыста езеді, содан кейін сумен жуады. Соғып алу кезінде жемісті presспен қысады және сүйегін жоғарыда айтылған тәсілмен алып кептіреді, сұрыптайды	10	Герме-тика-лық жа-былатын шыны ыдыста Таза қапта да сақ-тауға болады	2	10-14
	Жабысқақ қандыағаш					
31	Бүрлерді өсіп тұрған және кесілген ағаштардан қолмен немесе секатормен кесу арқылы жинайды. Бүрді су бетінен де жинайды	Бүрлерден жеміс алуды бүр кептіргіште 40-45 ^{0} С 1-2 тәулік немесе жылытыла-тын жерде 5-6 тәулік бойы	3,5-12 (қазан-қараша-да жинау кезінде ең жоғары шығым-дылыққа	Герме-тика-лық жабы-латын шыны ыдыс-та		5-7

		бүрлерді 3-5 см қалыңдықта жайып, күніне 2-3 рет ара-ластырып кептіреді. Түспеген жемісті бүрден грохотта шығарып 3-4 тәулік жылытыла-тын жерде кептіреді. Су бетінен жиналған жемістер бірден себіледі.	қол шығуы)		2-3	
	Грек жаңғағы					
32	Жемісін жерден жинайды. Жемістің түсуін тездету үшін бұтақтарды ілгіші бар ұзын таяқпен сілкиді. 10 га асатын бақтарда жеміс жинайтын ВСО-25 "Стрела" қолдану тиімді.	Жемістерді жеміс жұмсағынан тазартуды қолмен немесе жаңғақ тазалайтын машинада жүргізеді. Қоспалар-дан толық тазарту үшін жаңғақты сумен жуады. Оны бастырма астында немесе сарайда 3-5 күн кептіреді (темір торға 5-6 см қалың-дықта жаю арқылы , не тоқылған қораптарға салу арқылы)	70-80	Салқын жерде жәшік-терде, тран-шеялар-да 1:3 етіп құм аралас-тырып сақтай-ды	1	11-12
	Көктерек					
33	Сырғаларды өсіп тұрған немесе кесілген ағаштардан қолмен жинайды. Тұқымның ұшуы бірнеше күн жүреді. Жинауды бірінші қорапшалар ашыла бастағанда жүргізеді	Тұқымның пісуі үшін сырға/ды желдеті-летін жерлерде брезентке, жаймаға, фанер тақтайға 2-4 см қалыңдықта төсейді. Қорапша-лардың басым бөлігі ашылатын 1 -2 күннен соң, сырғаларды тесіктері 1-1,5х1-1,5 мм електен		Жина-лып, тазар-тыл-ған тұ-қымдар бір-ден се-біл-месе салқын жерде сақ-талады: а) гер-мети-калық	- - 1 дей-ін	5-6 5,6

		өткізеді. Бұл тесік- терден көктеректің тұқымы өтеді. Бұдан кейін қорапша-лардың ұсақталған бөлігін 3-4 с қайта кептіріп тордан өткізеді.		жабыл-ған шыны ыдыста б) хлорлы каль-ций немесе өшіріл-меген әкпен эксика-торда		-
	Кәдімгі шабдал					
34	Жемістерді өсіп тұрған ағаштардан пісуі бойынша қолмен жинайды	Жемістерді өңдейтін жерге жәшіктер-мен, себеттер-мен алып келеді. Сүйек дәнді жинаған соң 1-2 күнде жемісті қолмен кесу арқылы алады. Одан кейін жуып, темір торда 5 см қалыңдықта жайып кептіреді, сұрыптайды.	10-35	Таза қап-тар-да, жә-шік-тер-де, ұра-да	1-2	10
	Раушан: даур, тікенді: қоқыр, ит					
35	Жемісті қолға қолғап киіп үзеді	Жемістерді жеміс теркасында немесе тұқым тазалайтын машиналарда өңдейді. Шағын партиялар-ды темір торда, ағаш ыдыста өңдейді. Тұқымды мезгадан сумен жуып тазартады, 1,5-2 см қалыңдықта жайып, кептіреді, сұрыптайды	Даур розасы -10-20; итмұрын -15-20; тікенді-10.	Таза қап-тар-да, жә-шік-тер-де, ұра-да	2	10-12
	Кәдімгі метен					
36	Жемісі бар бұтақтарды өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзеді немесе төселген төсенішке секатормен,	Жиналған жемістерді қоспалар-дан тазарту мен өңдеу тұқым	3	Ыдыс-тың не-гізгі түрі - герме-тика-		9-10

	бұтаққескішпен кесіп түсіреді.	тазартатын машинада, жеміс теркасында жүргізеді немесе електен қолмен өткізеді. Тұқымды жеміс жұмсағынан сумен жуып тазартады, шүберек тартылған рамаға қалыңдығын 0,5-1 см етіп жайып кептіреді, сұрыптайды		лық жабылатын шыны ыдыс. Таза қапта сақтауға рұқсат етіледі	2	
	Сексеуіл: ақ, құмды, қара					
37	Жемісті жинауды бірінші үсіктен кейін жүргізеді (бұл кезде жемістің жаппай түсуі бастайды). Жинау қолмен төселген брезентке немесе себетке сілку арқылы жүргізіледі. Ауа ағынын пайдаланып, тұқым жинау үшін ССМ-1 машинасы жасалған.	Тұқымды күн көзінде 2-3 күн бойы 6-7 % ылғалдыққа дейін 10 см қалыңдықта жайып кептіреді. Оны сағат сайын аударып отыру керек. Түнге қарай жемісті бір жерге үйіп, брезентпен жабады.	46	жақсы желдетілетін қоймада, стеллажға қалыңдығын 50 см етіп жаяды, аптасына 1-2 рет аударып тұру керек. 3% ылғалдылыққа дейін кептіріледі/		

				қол-дан кеп-тіру		
	Жалқын					
38	Жемісі пісе салысымен қысқа мерзімде қолмен жиналады. Қолға қолғап кию керек. Төселген төсенішке түсіру арқылы да жинауға болады	Сыпырғыш-тары брезентке кептірі-ліп, ауыл-шаруашылық ұнтақта-ғышта, көлемі аз болса - қолмен өңделеді. Тұқымды сұрыптай-ды. Бос тұқым көп болса, оны сумен жуып, ал толық тұқымды кептіреді .	15-45	Гер-ме-ти-ка-лық жа-бы-ла-тын шыны ыдыс-та	2	10
	Қара өрік: үй, алша, уссурий, тікенді					
39	Жинауды қолмен жүргізеді. Бақтарда жеміс жинау үшін ВСО-25 "Стрела" машинасын қолданады. Өңдеу орнына жемісті себетпен немесе жәшікпен жеткізеді.	Сүйек дәнді жемістен сүйек шығаратын машинамен шығарылады. Жемі көп болмаса, жеміс теркасында өңдейді не ағаш ыдыста езеді. Содан кейін сүйек дәнді сумен жуып, 3-5 см қалыңдықта жайып кептіреді, сұрыптай-ды. Тұқым-ның көп партиясын қосалқы өнім - пюре, сок алу арқылы өңдейді.	үй	сал-қын жер-де таза қап-тар-да, жә-шік-тер-де, ұра-да сақ-та-ла-ды.	1-2 2 2 2	11 10-12 9-10 14-16
	Қарақат: қызыл; қара					
40	Жидекті қолмен үзу немесе төселген	Жидектерді ағаш ыдыста, торда		Не-гіз-		

	төсенішке сілку арқылы жинайды. Үлкен плантацияда электр жидек жинайтын ЭЯМ-200-8 машинасын қолдануға болады	өңдейді, тұқымда суда жуады, қалқып шыққан бос тұқымды мезганы тастайды. Жемістен сок алу үшін жидекті преспен қысады. Алынған затты сумен араластырып, тұқымды жуады. Жуылған тұқымды шүберек тартылған рамаға 0,5-1 см қалыңдықта жайып кептіреді, сұрыптайды		гі ыдыс түрі - герметикалық жабылатын шыны ыдыс, таза қаптарда сақтауға да рұқсат етіледі		
	Сорақ: Палецкий; қара-черкез; Рихтер, геок черкез (Рихтер черкез)					
41	Қанатты жемістерді төселген төсенішке сілку арқылы қолмен жинайды. Орта аз ОШҒЗИ ауа ағынымен тұқым жинайтын ССМ-1 машинасы құрастырған	Жемістерді 2-4 күн желдетілетін, көлеңке жерде қалыңдығын 10 см етіп жайып, сағат сайын араластырып кептіреді. Түнге қарай жемісті бір жерге үйіп брезентпен жабады. Құрғатылған жемісті қоспалардан тазартып, сұрыптайды		Құрғақ желдетілетін жерде жаймаға қалыңдығын 50 см етіп жаяды. Аптасына 1-2 рет ауыстырады	жиналған жыл - дан кейінгі көктемге дейін	6-7
	Терек: ақ немесе күміс; қара					
42	Сырғаларды өсіп тұрған ағаштардан қолмен жинайды. Қорапшалар ашылып, ауада бірінші ұшпалар пайда болғанда жинайды	Сырғалар толық пісу үшін оларды брезентке немесе фанердың бетіне 2 -3 сырғадан қабаттап құрғақ жерде жаяды. 2-3 күннен кейін қорапшалар	ақ терек -4-11; караша 3,5-12	Тұқым жинағаннан кейін себу мүмкін болмаса, олар-	- 1г дейін	

		ашылып, ұшпалар пайда болғанда, сырғаларды тұқым алу үшін тұқым тазалайтын машинада немесе тесігі 2х2 мм темір тордан қолмен өткізеді. Ақ теректің сырғаларын торда 1 рет, қара бірінші өңдеуден кейін бір күн ауада кептіріп, екінші рет өңдейді. Жопон бежесі		ды гер-ме-ти-ка-лық жа-была-тын шыны ыдыс-та 7-8% ыл-ғал-дық-қа дей-ін эк-си-ка-тор-да хлор-лы каль-ций-мен және өшіріл.-меген әк-пен құр-ға-тып сақ-тай-ды		7 - 8 -
	Жемісін піскен соң қолмен жинайды	Жемісін жеміс теркасында немесе қолмен електеп ұсақтайды. Тұқымын қалдықтан жуып, қалыңдығын 1,5-2 см етіп жайып кептіреді	3-10	Гер-ме-ти-ка-лық жа-бы-ла-тын-шыны ыдыс-та	2	8-10
	Тұт ағашы; ақ, тұт, шовтун, қара.					
43	Жеміс шоғыры төселген төсенішке бір бірүйлі немесе аталықпен қатар өсіп тұрған аналық ағаштан сілкіп түсіреді. Жемісі бірдей піспейтіндік-тен, жеміс жинауды бір ағаштан бірнеше рет жүргізеді.	Жеміс шоғыры жиналған күні өңдейді. Тұқымын алу үшін жемісті преспен қысады немесе қалқа салып тордан қолмен өткізеді. Тор тесікте-рінен өткен тұқымды бірнеше рет сумен жуады	2-4	Гер-ме-ти-ка-лық шыны ыдыс-та сал-қын жер-де сақ-тай-ды		8-10

		және шүберек тартылған рамаға қалыңдығын 0,5 см етіп жайып, 3-4 с сайын араласты-рып көлеңкеде кептіреді. Тұқымдар сусылдақ бола бастаған кезде қалыңдығын 2-3 см дейін көбейтеді. Кептіруді тұрақты массаға дейін жүргізеді, 2-3 күн сайын өлшеп, тұқымды сұрыптайды			3	
	Алма: үй; паллас; сібір; қытай, жидекті					
44	Жемісін піскен соң өсіп тұрған ағаштардан ілмегі бар ұзын таяқпен жиналады. Бақтарда жеміс жинайтын - ВСО-25 "Стрела" машинасы қолдананылады	Қосымша өнімсіз тұқым алу үшін жемісті жеміс ұнтақтай-тын, жемістер касында, МИС-1 машинасын-да ұсақ-тайды. Машина жоқ болса електе немесе ағаш ыдыста қолмен өңдейді. Ұсақталған заттан- тұқымды сумен жуады, шүберек тартылған рамада қалыңдығын 1 см етіп кептіріп, сұрыптайды. Тұқымның аз партиясын дайында-ғанда өңдеудің құрғақ тәсілі де қолданы-лады. Тұқымның үлкен партиясын жемістен пюре мен сок алу арқылы дайындайды.		Гер-ме-ти-ка-лық шыны ыдыс-та. Хлор каль-ций-мен	2 3	ор-ман ал-масы

	Шаған: жасыл; маньчжур, кәдімгі пенсильван, согдиан					
45	Жемістерін өсіп тұрған ағаштардан қолмен, секатормен және бұтаққескішпен кесіп, төсенішке немесе тазаланған учаскіге сілкіп жинайды.	Жемістерді сағағынан, ұсақ бұтақтан, жапырақтан және басқа қоспалардан қолмен тазалайды, қалыңдығын 5-10 см етіп жайып кептіреді. Тұқымның көлемін азайту үшін және себу ыңғайлы болуы үшін тұқымда тұқым тазалайтын машиналарда немесе ауылшаруашылық ұнтақтағышта қанатсыздандырып, тұқымды қоспалардан тазартады.	Шаған: кәдімгі 75-85; согдиан 75-80; маньчжур -80 пенсильван және жасыл 65-95	Жәшіктерде, себеттерде, қалыңдығы 50 см көп емес. Қағаз қаптарда	2	10-12

© 2012. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты» ШЖҚ РМК